

ISSN 2450-6486

www.ehs.eeipsy.org

DOI: 10.38014/ehs-ss.2021.2.10

UDK 371.023.1+378.12

Маріанна ОСТРОВСЬКА,
Олександр ОСТРОВСЬКИЙ

Психолого-педагогічні аспекти
формування міжкультурної
компетентності майбутніх учителів
початкової школи

MARIANNA OSTROVSKA, ALEXANDER OSTROVSKY. **Psychological and pedagogical aspects of formation of intercultural competence of future Primary School teachers.** *Introducing the Concept of "New Ukrainian School" (NUSH), a new teacher professional standards of competence and implementation paradigm in school, brought the process of training teachers in higher education (ZVO) at a central place in terms of education reform. This requires a review of the training conditions for future teachers, taking into account the development of senior specialized school and the needs of the modern labor market in specialists who have formed the relevant general and professional competencies. The purpose of the article is to specify the methods and means of forming intercultural competence of future primary school teachers who carry out educational activities in a multicultural environment. In*

the process of research methods of analysis and synthesis of scientific literature, systematization of identification of scientific approaches to the decision of the specified problem, theoretical generalization of results of research were used. It is shown that the training of future teachers in free economic education and its further effective innovative and humanistic educational activities in schools that operate in a multicultural environment is one of the leading tasks of education reform in Ukraine. The main focus is on the role of disciplines of the psychological and pedagogical cycle in the system of professional training of future teachers and the features of innovative and humanistic educational activities of primary school in a multicultural environment.

Keywords: teacher; innovation and humanistic environment, pedagogy of partnership; intercultural competence; primary school.

Вступ. Ввійти в освітній простір Європейського Союзу (ЄС) Україна намагається через запровадження його ідеології, стандартів та структур і при цьому прагне зберегти власні національні засади процесу підготовки фахівців. У проекції на євроінтеграційну перспективу Україна, відповідно до Європейського виміру освіти (поняття ЄВО означає ідеологію, зміст і стандарти освіти в країнах ЄС) прагне здійснити в системі загальної середньої освіти наступне [19,21]:

- структуру, мету, зміст освіти та їх інституційний супровід привести у відповідність із європейськими нормами, стандартами та законодавством;
- запровадити профільне навчання в старшій школі і від знаннєвої навчальної парадигми перейти до освітньої компетентнісної (для цього потрібно ввести 12-ти річну профільну школу, змінити структуру та реформувати змістову основу освіти, в тому числі і початкової);
- сформувати через освіту основи громадянського суспільства (мова насамперед йде про учнів, студентів, учителів, їх ментальність, культуру, демократичні основи співіснування полікультурного середовища тощо).

Розпочата в контексті Концепції НУШ реформа загальної середньої освіти спонукає ЗВО педагогічного спрямування, не тільки змістити акценти із знаннєвої до компетентнісної парадигми, а й до узгодження структури, змісту та стандартів підготовки вчителів з відповідними європейськими інституційними документами. Для багатонаціональних регіонів України, це означає, що майбутні вчителі

початкової школи у ЗВО мають отримати знання, які дозволять здійснювати ефективну освітню діяльність в полікультурному середовищі. Насамперед мова йде про відповідні компетентності з: основ міжкультурної освіти, ефективного використання «педагогіки партнерства» та створення інноваційно-гуманістичного середовища в школі полікультурного суспільства [3,15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням підготовки майбутніх вчителів до освітньої діяльності у ЗВО присвячені наукові праці Ю.Бабанського, С.Гончаренка, Р.Гуревича, В.Кожевнікова та багатьох інших вчених нашої та зарубіжних країн. Значний внесок у розробку теоретичних основ формування загальних і фахових компетенцій майбутніх учителів початкової школи здійснили такі педагоги-дослідники, як: К.Біницька, А.Ващенко, Л.Горюнова, Н.Іванець, О.Комар, Л.Сушенцева та інші [3]. Проте питання особливостей професійної підготовки майбутніх вчителів в ЗВО до освітньої діяльності в мовах реформування початкової школи в контексті ЄВО, зокрема, до освітньої діяльності в полікультурному середовищі, потребує подальших досліджень.

Мета роботи – розкрити зміст удосконалення освітнього процесу в початковій школі, яка здійснює його в полікультурному середовищі та психолого-педагогічних особливостей формування міжкультурної компетентнісної підготовки майбутніх учителів у ЗВО до цієї діяльності.

Методологічною основою дослідження слугувала теорія пізнання з використанням особистісно-діяльнісного та компетентнісного підходів. За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено досліджено понятійний апарат понять міжкультурна компетентність, інноваційно-гуманістичне освітнє середовище та педагогіка партнерства в полікультурному середовищі. Для аналізу особливостей взаємодії суб'єктів освітнього процесу в інноваційно-гуманістичній освітній діяльності, сутті педагогіки партнерства в міжкультурному середовищі та вимог до вчителя, який готовий до ефективної діяльності в таких умовах, використовувались методи структурно-логічного та порівняльного аналізу і синтезу. На основі аналізу й узагальнення педагогічної теорії, відносно досліджуваної проблеми і власної педагогічної практики виділено особистісні риси, уточнено поняття міжкультурна компетентність учителя, який може ефективно здійснювати освітню діяльність в полікультурному середовищі.

Методи дослідження. У процесі дослідження та підготовці матеріалів роботи використані наступні методи: аналіз і синтез наукової літератури (для з'ясування основних понять дослідження), систематизація (виявлення та аналіз наукових підходів до вирішення означеної проблеми), теоретичне узагальнення результатів дослідження (для формулювання рекомендацій та висновків). Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дослідження склали інституційні документи, прийняті в Україні на виконання Концепції НУШ.

Виклад основного матеріалу. У сучасному відкритому і глобалізованому світі не існує націй, які б у процесі історичного розвитку, не зазнали культурного впливу з боку інших народів. У полікультурних суспільствах люди живуть, навчаються, працюють і відпочивають в етнічно і расово змішаних колективах. Постійне перетинання різних культурних груп часто викликає непорозуміння та продукує конфлікти, які виникають між суб'єктами виробничих та освітніх установ, або між громадянами в поліетнічних громадах. У культурно змішаних колективах, крім упередженості, люди часто, внаслідок конфліктних ситуацій, відчують погіршення фізичного та психологічного стану, що супроводжується зниженням освітньої та виробничої активності, продуктивності праці тощо.

Науковці вже тривалий час вивчають проблеми існування, взаємодії та освіти людей в етнічно гетерогенних групах [3,11,17]. Особливо важливим вказане питання постає для освіти та освітян, які живуть, вчать і працюють в поліетнічному середовищі. Освітня діяльність, з однієї сторони, є масовою, різновіковою і відображає процеси, які відбуваються у суспільстві, а з іншої - саме в освітніх інституціях готують учнів і педагогів, які мають працювати в полікультурному освітньому середовищі і мають бути соціалізованими. Полікультурна освіта базується на тому, що культури народів постійно змінюються і взаємодіють між собою, здійснюючи взаємовпливи та обміни одна з одною [3, с.52]. Головне завдання такої освіти зреалізувати взаємоповагу між членами поліетнічних громад і усвідомлення внеску всіх культур до спільного культурного надбання. У самому загальному випадку, полікультурність середовища, що оточує індивіда, вимагає від нього: знання більше, ніж однієї мови; знайомства з різними культурами народів світу; відкритості і толерантного ставлення до представників інших культур [3,11,17].

Сутність і впровадження міжкультурної освіти в Україні. Підготовка молоді до життя в полікультурному середовищі оголошена пріоритетним завданням у документах ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи, багатьох представницьких міжнародних форумів, присвячених актуальним проблемам освіти. Стратегії розвитку освіти в XXI столітті передбачають навчання людей різних національностей та етносів жити разом, усвідомлюючи національні корені і поважаючи інші культури [1,4,21].

Особливістю соціально-економічного розвитку і створеного культурного середовища України є поліетнічний і міжкультурний характер суспільства, що зумовлено наявністю багатьох культур, національних мов, різних релігій, звичаїв, традицій і укладів життя. Розбудова України як демократичної, правової та багатокультурної держави передбачає консолідацію українського суспільства на принципах мирного та плідного співіснування різних етнічних, національних та соціальних груп. Останніми роками кардинально змінилися політична та соціально-економічна ситуація в Україні, відбувається трансформація національної свідомості українців, що зумовило необхідність нових підходів до проблем міжкультурної освіти та полікультурного виховання.

Інституційні основи міжкультурної освіти. Євроінтеграційна політика України, прагнення ввійти в єдиний європейський освітній простір та стрімке зростання міжнародних контактів спонукають до подолання як мовних, так і культурно-ментальних перешкод, які існують між культурами різних народів. Одним із завдань, прописаних у Законах України «Про освіту» (2017 р.) та «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.) є освітній процес, в якому реалізується виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов, або мов меншин та рідної мови, національних цінностей українського народу та інших народів і націй, які проживають в Україні. Інституційними документами окреслені головні завдання освітньої політики: міжкультурні відносини будувати з врахуванням інтересів як великих народів, так і національних меншин, етнічних груп, формувати у суб'єктів освітнього процесу міжкультурну компетентність, здатність функціонувати в рамках загальної культури і в інших культурах в умовах існуючого культурного, етнічного, конфесійного розмаїття [14-16].

Необхідність впровадження міжкультурної освіти в Україні, визначається тим, що вона є однією з багатонаціональних і

багатокультурних країн Європи, оскільки на її території проживає понад 130 національностей та народностей, а також досить велика кількість іноземців з сім'ями (трудових і освітніх мігрантів, біженців та нелегалів з інших країн світу), яких хвилюють питання етнічної ідентичності й національного самоствердження, гармонійного розвитку та мирного співіснування культур, збереження й розвиток рідної мови й культури, навчання й спілкування на рідній мові. В Україні багатонаціональними є ряд областей (Закарпатська, Львівська, Одеська, Чернівецька та інші), в яких віками проживають представники багатьох націй і народностей. Крім того, в Україну приїжджають іноземці для навчання і частина із них залишаються для роботи, як на вітчизняних підприємствах, так і у міжнародних компаніях.

За таких умов, активно мають впроваджуватися програми інтеграції мігрантів в українське суспільство та великого значення набувають проблеми розвитку культурного різноманіття та міжкультурної освіти в сучасному полі етнічному українському середовищі. При цьому міжкультурна компетентність стає однією з основних характеристик сучасної людини, а її формування – пріоритетним завданням освіти, що дозволяє виховувати людей без застарілих етноцентричних поглядів та з сформованим розумінням сучасних реалій глобалізованого світу [3,с.18-19].

Враховуючи демографічні дані й нові міграційні тенденції та усвідомлюючи необхідність розвитку нового міжкультурного світосприйняття, українська спільнота спрямовує освіту на інтеграцію культур і народів з метою їх подальшого зближення й духовного збагачення. Прагнучи увійти до єдиного європейського науково-освітнього та полікультурного простору, наша держава дотримується основних Європейських Конвенцій, Декларацій і Стратегій з цих питань, зокрема й демократичних принципів і настанов, у галузі освітньої політики та починає будувати її на засадах міжкультурного підходу [21]. Розглянемо основні складові сучасного полікультурного інноваційно-гуманістичного освітнього середовища більш детально.

Поняття «компетентність» у сучасній психолого-педагогічній науці і практиці співвідноситься зі знаннями, вміннями, навичками й поступками особистості, які найбільш точно відображають її багатогранність і відіграють важливу роль у життєдіяльності. Тому під *міжкультурною компетентністю* слід розуміти готовність

особистості до міжкультурної взаємодії з представниками інших культур, толерантного ставлення до культурної своєрідності представників інших етносів, шанобливого ставлення до культурної спадщини рідного народу та культурних і життєвих цінностей інших людей, демонстрації норм міжкультурного етикету [3,с.60-62]. Серед п'яти ключових компетентностей в освіті, визначених у звіті «Ключові компетенції для Європи» за програмою Ради Європи, визначено компетентності, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві, покликаних контролювати прояви расизму і ксенофобії, сприяти розвитку у зростаючих покоління міжкультурних компетенцій, таких як: прийняття відмінностей; повага до інших; здатність жити з людьми інших культур, мов і конфесій. Міжкультурна освіта передбачає поєднання звичаїв і традицій, толерантне ставлення до відмінностей представників різних культур, прищеплює національні та загальнолюдські цінності людині, розвиває навички й уміння взаємодії у міжкультурному середовищі на основі прийняття та взаєморозуміння. Міжкультурна компетентність включає знання й уявлення про культурну різноманітність, а також поведінкові моделі, які у своєму поєднанні з ціннісними установками створюють підґрунтя для ефективної міжкультурної взаємодії [21].

Особливості освітнього процесу в початковій школі. Початкова школа в сьогоденних умовах, як перша ступінь соціальної інституції несе у собі об'єднавчий потенціал для полікультурної громади, інтегруючи модель різних культур. Формування міжкультурної компетентності здійснюється у межах інституційного і безперервного освітнього процесу, який включає: навчання, виховання і розвиток особистості. Місія освітнього закладу полягає у використанні потенціалу міжкультурного суспільства з метою інтеграції представників різних національних груп, формування поваги до закону, демократичних традицій, загальнолюдських цінностей, дотримання прав людини. В молодшому шкільному віці закладаються морально-культурні основи формування особистості, формується світогляд і громадянська спрямованість. Цей вік характеризується підвищеним сприйняттям до засвоєння моральних вимог і норм, що при правиліно спланованому освітньому процесі, дозволяє своєчасно закласти фундамент розвитку особистості. У процесі освітньої діяльності розвиваються основні психологічні новоутворення учня молодшого шкільного віку: довільність психічних процесів, внутрішній план дій, уміння організовувати навчальну діяльність, рефлексія тощо [19;20, с.28].

Досвідчений вчитель початкової школи має враховувати й те, що початок навчальної діяльності починає по-новому формувати відносини дитини з дорослими та однолітками. Реально формуються дві сфери соціальних відносин: «дитина – дорослий» та «дитина – діти». У сфері «дитина – дорослий», окрім відносин «дитина – батьки», з'являються нові – «дитина – учитель» та «дитина – соціум», які створюють нові суспільні вимоги до її поведінки. Учитель незаперечно формує нові вимоги до дитини, оцінює її поведінку, створює нові умови для соціалізації поведінки, приводить їх до стандартизації в системі соціального простору обов'язків і прав дитини. У школі спілкування стає більш цілеспрямованим, оскільки з'являється постійний вплив учителя на учня, з однієї сторони, і навчального колективу - з другої. Змінилася соціальна роль дитини, у неї з'явилися нові обов'язки і нові права, які накладають відбиток на взаємовідношення з ровесниками, дорослими та з батьками. Від особливостей взаємовідношень дитини з учителем, батьками, однокласниками, від усвідомлення своєї ролі у класі, від сформованих колективних стосунків багато в чому залежить і успішність навчання дітей та формування їх особистості [7,10].

У цей період швидко розвивається психіка дитини, поліпшуються асоціативні зв'язки в корі головного мозку, що дозволяє вивчати предмети на більш абстрактному рівні та запам'ятовувати значні обсяги інформації. Пам'ять дітей молодшого шкільного віку має наочно-образний характер, учні легко запам'ятовують цікавий і конкретний матеріал. Мислення у процесі навчання у цей період розвивається від наочно-образного до абстрактно-логічного, до рівня розуміння причинно-наслідкових зв'язків. Вплив шкільного навчання проявляється в умінні логічно і послідовно, усно та письмово висловлювати свої думки. У цьому віці розпочинаються процеси морального та соціального формування особистості, світогляд, моральні ідеали, поведінка молодшого школяра ще не набули усталеності та дуже легко піддаються зовнішнім впливам. Саме тому великого значення набуває міжкультурне навчання і виховання, що враховує ці особливості дітей.

Інноваційно-гуманістичне середовище. Освітнє середовище – це «певним чином організоване педагогічне середовище виховання особистості, що стимулює розвиток і саморозвиток кожного його індивіда, а також система умов для особистісного і творчого розвитку всіх суб'єктів освітнього процесу». До освітнього середовища також

відносяться елементи зовнішнього впливу та інфраструктури: історичні пам'ятки громади, пам'ятники, назви вулиць, будинки культури, бібліотеки, музеї тощо. Вони акумулюють величезний масив інформації, яка носить зазвичай багатокультурний характер. Освітнє середовище теж формує в учнів усвідомлення спільності життєвого простору, важливої ролі представників різних культур у загальному суспільному розвитку. Створити освітнє середовище міжкультурної взаємодії означає надати місце для однакової участі, розвитку самовираження представників різних культурних спільнот, обміну думками та взаємопроникненню. Процес організації освітнього середовища початкової школи, сприятливого до проявів культурного різноманіття, визначається, такими чинниками [20, с.164-165]:

- освітня політика навчального закладу, спрямована на уникнення дискримінації за будь-якою ознакою під час навчання, оцінювання учнів, залучення їх до різноманітних заходів;
- формальні та неформальні правила співжиття усіх учасників освітнього процесу, оскільки вони визначають його загальний клімат;
- методики і технології, що забезпечують процес формування та практичного втілення міжкультурної компетентності в початковій школі.

Інноваційно-гуманістичну суть освітнього середовища визначають [19]:

- демократичність – можливість урахування різних підходів, точок зору, колегіальність у прийнятті певного рішення;
- ситуація вибору – створення декількох варіантів програм, моделей діяльності, технологій, які забезпечують передумови для свідомого вибору;
- самореалізація – розкриття особистісного потенціалу кожного учасника педагогічного процесу;
- співтворчість – спільна діяльність суб'єктів, які прагнуть досягти нових кількісних і якісних результатів;
- синергетичність – нелінійність, нестабільність як процесуальні характеристики та самоорганізація системи науково-методичного супроводу.

Більшість учнів, особливо у молодшому шкільному віці, найкраще навчається на прикладах міжкультурної взаємодії, тому щоденне застосування інноваційних технологій, інтерактивних методів і форм

навчання і виховання, стратегій розвитку критичного мислення саме у початковій школі здійснює великий вплив на позитивне сприйняття особистістю культурного розмаїття.

Провідна роль у створенні розвивального освітнього середовища належить педагогові. Від його готовності до такої діяльності, від створеної ним позитивної атмосфери у середовищі початкової школи прямо залежить ефективність освітнього середовища як фактора розвитку особистості школяра. Встановлено, що освітнє середовище разом зі зміною соціального оточення теж динамічно трансформується, педагоги спроможні його змінювати адекватно новим вимогам лише за умови власного професійного зростання.

Автори [3,18] виділяють принципи, на яких має базуватися організація сприятливої атмосфери у міжкультурному освітньо-виховному середовищі початкової школи: пріоритет прав людини у всіх сферах системи функціонування шкільного життя; становлення навчального закладу як суспільної інституції, котра створює можливості для повноцінної інтеграції різних культурних спільнот та надає їм можливість для збереження і розвитку власної ідентичності; забезпечення широкої участі представників різних культурних спільнот в учнівському та шкільному самоврядуванні.

Інноваційно-гуманістичне освітнє середовище початкової школи може ефективно впливати на формування міжкультурної компетентності учнів за умови належної організації відповідних рівнів:

- комунікативний рівень (позитивне спілкування між учасниками виховного процесу, відчуття безпеки, неупереджена відкрита та демократична комунікація, постійне заохочення до рефлексії);
- фізичний рівень (просторі та світлі приміщення для роботи з учнями, розміщення учнів у загальному колі чи організації роботи у малих групах, усунення різних чинників, що вносять дискомфорт у виховний процес: голосні звуки, шум, тіснява);
- методичний рівень (наявність навчально-методичного забезпечення, здатність педагогів до організації рівноправного діалогу й співпраці представників різних культур, використання стратегій розвитку критичного мислення у поєднанні з інтерактивними методами навчання).

Педагогіка партнерства у міжкультурному середовищі. Сучасні психолого-педагогічні дослідження дають змогу стверджувати, що сім'я посідає первинне місце серед соціальних груп, які впливають на становлення та формування особистості. Сім'я з її родинними зв'язками, краще за інші суспільні інституції, формує в дитини почуття унікальності, важливості та суттєвості культури. Саме в сімейному середовищі починається розвиток характеру, основ природи дитини, тут вона приймає перші рішення щодо себе, як особистості [8,9].

В основі загальноприйнятого розуміння взаємодії сім'ї та школи лежить переконання, що вихованням дітей займаються та несуть відповідальність батьки, а освітянські інститути покликані підтримувати їхню діяльність і навчати дітей. Шкільне та сімейне виховання не повинні суперечити одне одному, вони покликані взаємодоповнювати та поглиблювати одне одного. Співпраця в трикутнику «учитель–учень–батьки» (загальноприйнятий термін «педагогіка партнерства») є особливо важливою для учнів початкової школи, для яких вказана тріада є основою не тільки виховання та духовного зростання, а й соціального та фахового формування, подальшої успішної життєвої траєкторії.

На рівні сім'ї це: створення стимулюючої духовної та морально-психологічної атмосфери; інтеграція зусиль зі школою; оволодіння необхідним обсягом психолого-педагогічних знань, умінь і навичок.

На рівні діяльності педагога: стимулювання інтелектуального і творчого пошуку, вміння бачити проблеми та шляхи їх розв'язання; пріоритет відносин співробітництва, співтворчості; модернізація форм, методів навчання та виховання.

На рівні діяльності адміністрації навчальних закладів: педагогічних кадрів відповідного рівня, здатних сприяти творчій праці учнів, вивчення їх педагогічної майстерності; забезпечення умов для діяльності педагогів, підвищення їх загальнокультурного та професійного рівня.

Співпраця учителя і учнів, партнерство на уроці, спільний процес пізнання і відкриттів, постійне створення ситуації успіху – ось складові самореалізації учня в освітньому середовищі. Треба прагнути, щоб дитина не тільки володіла сумою знань зі шкільних предметів, але й усім досвідом демократичних відносин у суспільстві, навичками управління собою, своїм життям у колективі, вміла брати відповідальність за свою діяльність.

Тільки спільний творчий пошук, творча праця, усвідомлена та правильно організована педагогіка партнерства стають джерелом збагачення досвіду міжособистісних стосунків всіх суб'єктів освітнього процесу та механізмом розвитку громади в міжкультурному середовищі. Розуміння закономірностей розвитку полікультурного середовища, правильне використання його можливостей у громаді, може істотно вплинути на освітній процес, його якість і готовність учнів до самореалізації. Крім того, педагогіка партнерства дає змогу успішно будувати стосунки учнів з представниками інших націй і народностей, які проживають у регіоні. Без взаємодії з представниками інших національних меншин, які проживають у полікультурних громадах, без розуміння своїх та їхніх прагнень і почуттів неможливо досягти спільних цілей громади. Варто усвідомлювати, що саме на цій основі формуються здатності до майбутнього життя в міжкультурному середовищі, в якому переплелися культури, релігії, традиції та звичаї багатьох народів світу [8, 12]. Зреалізована в повному обсязі та ефективно діюча педагогіка партнерства стає одним із ключових елементів створення інноваційного середовища в початковій школі..

Новій школі – компетентного вчителя. Для створення інноваційно-гуманістичного освітнього середовища, ефективної реалізації педагогіки партнерства, надзвичайно важливими є фаховий рівень, психолого-педагогічні знання та загальна культура вчителя сучасної початкової школи.

У новій концептуальній освітній схемі вчителі і учні апріорі орієнтуються на суб'єкт-суб'єктну співпрацю, особистісно-орієнтовані і діяльнісні моделі навчання. Це вимагає від учителя змістити акценти у своїй навчально-виховній діяльності з інформаційної до організаційно-управлінської площини. У першому випадку вчитель відігравав роль «ретранслятора знань», а в другому – організатора освітньої діяльності. Змінюється й модель поведінки учня – від пасивного засвоєння знань, до дослідницько-активної, самостійної та самоосвітньої діяльності, у нього формується готовність до успішної і, що саме головне, творчої діяльності в реальному житті. Процес учіння наповнюється розвивальною функцією, яка стає інтегрованою характеристикою інноваційного освітнього процесу. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і включає знання, вміння, навички, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості. У такому процесі зростає відповідальність

учителя за результати своєї діяльності, він має вміти організовувати і керувати освітніми процесами, проектувати і реалізувати на практиці інноваційні технології, орієнтуючись, перш за все, на розвиток здібностей і критичного мислення учнів, а не тільки на трансляцію знань, умінь і навичок [1,7,10].

Наголошуючи на особливій ролі вчителя початкової школи як носія нових знань, усвідомленого ретранслятора створеної попередніми поколіннями інформації, творця та вихователя гуманістичних ідеалів, слід орієнтувати початкову освіту у річище інноваційно-гуманістичної спрямованості навчально-виховного процесу. Для досягнення цього в основу освітнього процесу майбутніх учителів у навчальні плани та програми всіх загальних і спеціальних курсів ЗВО, окрім психолого-педагогічних знань, закладаються об'єктивно існуючі загальні положення і принципи сучасного співіснування далеко не однорідної (за національними, культурними, мовними та релігійними ознаками, статками тощо), як європейської спільноти в цілому, так і української, зокрема.

Сучасний учитель, крім загальних і фахових компетенцій, наукового світогляду, має досконало володіти організаційно-педагогічними (організованість та послідовність у діях, педагогічний такт, об'єктивність в оцінюванні тощо), моральними (чесність, справедливість, повага до учнів тощо) та комунікативними (вміння встановлювати контакт та слухати, педагогічний та психологічний такт тощо) компетенціями [3,18,22]. Саме тому, навчальний план професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи у ЗВО є гуманістично спрямованим і відводить у структурі та змісті професійної підготовки основну роль дисциплінам психолого-педагогічного циклу і практиці безпосередньо в школі. Акцент на педагогічних факультетах у ЗВО в усіх напрямках педагогічної підготовки майбутніх учителів робиться на впровадженні у практику навчання нових підходів до організації і використанні сучасних інноваційних педагогічних технологій в освітньому процесі. Компетенції закладаються в освітній процес ЗВО технологіями, змістом освіти, стилем функціонування навчального закладу, взаємодією між викладачем та студентом. Розробляючи і впроваджуючи інноваційні технології у навчальний процес ЗВО, слід активно формувати ставлення студентів до педагогічної роботи: стимулювати мотивацію до дослідницького навчання, розвитку критичного мислення, виробляти прагнення займатися самоосвітою

та позааудиторною роботою упродовж всього життя.

Підготовлений вчитель усвідомлює, що сім'я не є ізольованим мікросередовищем: багатоканальні зв'язки з'єднують її з суспільством і громадою; різноманітні зовнішні чинники впливають на економічний і суспільний стан сім'ї, її виховну функцію та процес навчання [1,7]. Для міжкультурного середовища до найважливіших педагогічних чинників освітньої діяльності, вчителя варто, віднести вміння належно організовувати комунікативну діяльність, налагоджувати взаємини та, найголовніше, встановлювати правильні стосунки між членами багатонаціональної громади, батьками й учнями. Надзвичайно важливим є знання, або, принаймні, розуміння вчителем мов національних меншин, представники яких проживають у громаді. Важливим є і вміння вчителя використовувати в освітньому процесі знання та інформацію про особливості історичного розвитку регіону, традиції, ментальність і звички його населення. Учень у такого вчителя вчиться проявляти зацікавленість, допитливість, правильно ставити запитання, робити висновки з такої діяльності та через цей процес здобувати нові знання. З одного боку, вчитель допомагає розвинути природну допитливість і процес мислення в учня молодшого шкільного віку, а з іншого – формує вміння спрямовувати її в дослідницьке русло, а, в подальшому, вміти отримані знання використовувати на практиці для вирішення майбутніх проблем полікультурного життя.

Успішним, підготовленим до інноваційно-гуманістичної освітньої діяльності в полікультурній громаді, можна назвати вчителя, який [1, 7,19]:

- насамперед є свідомим громадянином держави, володіє знаннями про права, свободи й обов'язки людини в демократичному суспільстві, розуміє сутність міжкультурного громадянського суспільства, здатний до ефективної організаторської діяльності, вміє попереджувати та толерантно розв'язувати побутові та шкільні конфлікти;
- є новатором, підготовленим до створення інноваційного освітнього середовища, успішного впровадження ефективних традиційних і новітніх методик, технологій і прийомів навчання та комунікації;
- усвідомлює власну національну ідентичність, володіє загальнокультурними компетентностями, розуміє культуру й обізнаний з її досягненнями, знайомий з кращими творами

літератури та мистецтва народів, що проживають на території громади;

- є одночасно фасилітатором і психологом, постійно дбає про психічне та фізичне здоров'я учнів, сприяє їхньому творчому зростанню й індивідуалізації;
- обізнаний в основах та особливостях педагогічного спілкування та комунікативної взаємодії, здатний обстоювати власну позицію та через компроміси досягати запланованих педагогічних результатів;
- сповідує принцип «освіта упродовж життя» та безперервно навчається, постійно генерує нові ідеї, продукує ініціативні підходи до впровадження їх у життя з метою розвитку як власного, так і розвитку учнів, громади та держави;
- обізнаний в інформаційно-комунікаційних технологіях, усвідомлює перспективи їхнього використання в освіті, вміє отримувати та використовувати достовірну інформацію, відповідно до вимог постіндустріального суспільства.

Сучасному вчителю відводиться активна роль у побудові майбутньої траєкторії міжкультурного розвитку особистості учня. У процесі формування міжкультурного світогляду учнів, учитель навчає учнів критично мислити, бути більш відкритим, розмірковувати про вивчене і втілювати знання у життя. Для ефективного виконання такої функції вчителю слід бути готовим до вирішення наступних завдань: бути обізнаним з особливостями полікультурного середовища громади, в якій здійснюється освітній процес; розуміти і приймати багатокультурну ідентичність учнів і їх батьків; правильно оцінювати міжкультурну атмосферу в класі, вміти створювати атмосферу толерантності, поваги та прийняття культурних відмінностей в класі; будувати взаємини між учнями і їх спілкування на основі поваги, взаєморозуміння, викликаючи взаємний інтерес до національної культури один одного; творчо, без насильства, вирішувати конфлікти і вчити цьому учнів.

Реформи в початковій школі призвели до розробки та запровадження нових алгоритмів в освітній підготовці майбутніх вчителів у ЗВО. До освітньої діяльності майбутнього вчителя готують за новими програмами та Державними стандартами, створеними в контексті Концепції НУШ, філософія яких базується на загальноновизнаних демократичних принципах та стандартах ЄВО. Акцент робиться на тому, що: оновлена та реформована початкова

школа покликана працювати на основі взаємоповаги та соціального партнерства між учасниками (рівності сторін, права вибору та відповідальності за нього, обов'язковості виконання домовленостей тощо); готувати учнів на компетентнісній основі. У реформованій школі має працювати підготовлений за новими стандартами вчитель, який стане активним провідником профілізації освіти, запровадження компетентнісної парадигми та наступних суспільних змін. Такий учитель – вже не ретранслятор шкільних знань, а фактично наставник, який вміє організувати процес учіння та пізнання учнів, у якого розвинені креативність і критичне мислення, комунікабельність і високий рівень відповідальності за свої дії. Перш за все, вчитель має бути спеціалістом з людського розвитку, а не просто вчителем, він має бути обізнаним не тільки з науково-методичними методами, формами й інноваційними технологіями навчання, основами вікової психології й інклюзивної освіти, але й з теоретичними основами педагогічного впливу на батьків, відпрацювання та перевірку на практиці форм і методів поняття «педагогічна культура батьків».

Для реалізації такої ідеї вчителям початкової школи надається право на академічну свободу (розробляти авторські навчальні плани, підручники, навчально-методичні посібники, самостійно вибирати стратегії, методи та засоби навчання тощо). Держава взяла на себе зобов'язання інституційними механізмами створити умови для ефективного реформування та модернізації освіти, стимулювання праці освітян, оновлення та покращення матеріально-технічної бази закладів початкової освіти. Важливо, що задекларовані в інституційних документах принципи ідеологічно співпадають із основними положеннями поняття Європейського виміру в освіті, яке визначає стратегічні напрями розбудови освіти країн Європейського Союзу, що значною мірою дає змогу Україні ефективно здійснювати євроінтеграційну політику та запроваджувати стандарти ЄС.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Для створення інноваційного середовища, запровадження дієвої педагогіки партнерства ЗВО покликані готувати для початкової школи вчителя, якому повною мірою притаманні риси освітнього стратега та інноватора, який готовий до творчої освітньої діяльності з учнями молодшого шкільного віку, вміє комунікувати із батьками та громадою. Надзвичайно важливими є фаховий рівень, психолого-педагогічні знання та загальна культура, розвинені креативність і критичне мислення вчителя, який має бути спеціалістом з людського

розвитку, а не просто вчителем. Сучасний учитель початкової школи має бути обізнаним не тільки з науково-методичними методами, формами й інноваційними технологіями, основами вікової психології й інклюзивної освіти, але й з теоретичними основами педагогічного впливу на батьків і співпраці з громадою, в якій здійснюється освітній процес. Фахова та загальна педагогічна підготовка вчителів, створене інноваційне середовище в школі, їхня ефективна співпраця з батьками учнів і громадою, помножені на загальну відповідальність, дають змогу отримати нову якість освіти в реформованій школі, яка здійснює освітню діяльність у міжкультурному середовищі. Реалізована в повному обсязі й ефективно діюча педагогіка партнерства стає одним із ключових елементів створення інноваційного середовища в реформованій початковій школі, яка здійснює освітній процес у полікультурному регіоні. Реформована початкова школа закладає фундамент підготовки критично мислячого, у значній мірі готового до творчого освітнього процесу учня. Підготовлений учень спроможний до подальшого навчання в базовій, а пізніше і цілеспрямовано здобувати знання в старшій профільній школі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вдосконаленні та ефективному запровадженні ефективних форм, методів і засобів формування професійних компетенцій вчителя початкової школи. Тільки інноваційно-гуманістичні підходи до освітнього процесу та реалізація компетентнісної парадигми скерують сучасну початкову освіту на формування людини-громадянина, для якої громадянське суспільство стане середовищем, у якому вона сповна зrealізує свої права й свободи, розкриє свої можливості і цим самим усвідомлено буде задовольняти інтереси та потреби суспільства в цілому. Подальшого дослідження також потребують питання підготовки майбутніх вчителів у ЗВО для початкової школи, яка здійснює освітню діяльність у міжкультурному середовищі.

References:

1. Біницька К.М. Тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи: автореф. дис. докт. пед. наук. Тернопіль, 2018. 32 с.
2. Державний стандарт початкової освіти (Постанова КМ України № 87 від 21.02.2018 р.). URL: [http://polishproject.nus.org.ua/wp-content/uploads/.\(дата звернення: 25.02.2021 р.\)](http://polishproject.nus.org.ua/wp-content/uploads/.(дата звернення: 25.02.2021 р.)).

3. Іванець Н.В. Формування мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи: дис. ... канд. пед. наук. – Вінниця, 2020. 194 с.
4. Колодій А. Американська доктрина мультикультуралізму і етнонаціональний розвиток України. Агора. Випуск 6: Україна і США: взаємодія у галузі політики, економіки, культури і науки. 2008. С. 5–14.
5. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 15.02.2021 р.).
6. Концептуальні засади реформування середньої освіти: документ від 27.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 25.01.2021 р.).
7. Лимар Ю.М., Чекан Ю.М. Нові професійні ролі вчителя в умовах нової української школи. Інноваційна педагогіка. 2019. Т. 2, № 15. С. 100–103.
8. Маленкова Л.И. Педагоги, родители и дети: метод. пособие. Москва: Педагогическое общество России, 2000. 303 с.
9. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології, моделі. Харків: Видавництво «Точка», 2007. 192 с.
10. Островська М.Я. Науково-методичні засади формування критичного мислення в майбутніх учителів початкової школи. Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка. 2020. Т. 1. С. 83–87.
11. Повідайчик О.С., Козубовський Р.В. Формування толерантності студентів у полікультурному середовищі закладу вищої освіти. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». 2020. Вип. 1(11). С. 87–89.
12. Порадник для вчителя. «Нова українська школа». URL: <https://nusun.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf> (дата звернення: 10.01.2021 р.).
13. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#Text> (дата звернення: 23.01.2021 р.).
14. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20/ed20200116#Text> (дата звернення: 20.01.2021 р.).
15. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.05.2020 р. № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 15.01.2021 р.).
16. Пухта О. Співпраця батьків та школи у вихованні дітей. Педагогічний пошук. 2006. Вип. 3(5). С. 74–75.
17. Сива Ю. В. Аналіз основних підходів та провідних концептуальних ідей до визначення суті полікультурної освіти: http://knowledge.allbest.ru/pedagog/2c0b65635a2ac68b4c43a89521216c27_0.html. (дата звернення: 15.02.2021 р.).

18. Халецька Л.Л. Компетентнісний підхід і «знаннєва» парадигма: пошук шляхів перетину й взаємодії в системі післядипломної педагогічної освіти. Постметодика. 2013. Вип. 6(115). С. 47–51.
19. Химинець В.В. Оновлення початкової ланки освіти в контексті євроінтеграційної політики України. Учитель початкової школи. 2018. Вип. 9. С. 3–5.
20. Химинець В.В., Кірик М.Ю. Інновації в початковій школі. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 312 с.
21. Eurydice portal. URL: <http://acea.ec.europa.eu/education/eurydice/index.en.php>. (дата звернення: 10.02.2021 р.).
22. Khymynets V., Holonič J., Khymynets V. Innovative educational activities. Fairmont: Academic publishing Fairmont, 2020. 320 p.

Transliteration of References:

1. Binytska K.M. (2018). Tendentsii rozvytku profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoï osvity u krainakh Skhidnoi Yevropy: avtoref. dys. dokt. ped. nauk. Ternopil, 2018. 32 s.
2. Derzhavnyi standart pochatkovoï osvity (Postanova KM Ukrainy № 87 vid 21.02.2018 r.). URL: [http://polishproject.nus.org.ua/wp-content/uploads/\(data_zvernennia:25.02.2021 r.\)](http://polishproject.nus.org.ua/wp-content/uploads/(data_zvernennia:25.02.2021_r.)).
3. Ivanets N.V. (2020). Formuvannia multykulturnoi kompetentnosti uchniv v osvitnomu seredovyshchi pochatkovoï shkoly: dys. ... kand. ped. nauk. – Vinnytsia, 2020. 194 s.
4. Kolodii A. (2008). Amerykanska doktryna multykulturalizmu i etnonatsionalnyi rozvytok Ukrainy. Ahora. Vypusk 6: Ukraina i SSHA: vzaïemodiia u haluzi polityky, ekonomiky, kultury i nauky. 2008. С. 5–14.
5. Kontseptsiiia «Nova ukrainska shkola». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (data_zvernennia: 15.02.2021 r.).
6. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi osvity: dokument vid 27.10.2016 r. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (data_zvernennia:25.01.2021 r.).
7. Lyamar Yu.M., Chekan Yu.M. (2019). Novi profesiini roli vchytelia v umovakh novoi ukrainskoï shkoly. Innovatsiina pedahohika. 2019. T. 2, № 15. S. 100–103.
8. Malenkova L.Y. (2000). Pedagogi, roditeli i deti: metod. posobie. Moskva: Pedagogicheskoe obshchestvo Rossii, 2000. 303 s.
9. Orzhekhovska V.M. (2007). Vzaïemodiia navchalnoho zakladu i simi: stratehii, tekhnolohii, modeli. Kharkiv: Vydavnytstvo «Tochka», 2007. 192 s.
10. Ostrovska M.Ia. (2020). Naukovo-metodychni zasady formuvannia krytychnoho myslennia v maibutnikh uchyteliv pochatkovoï shkoly. Osvitni innovatsii: filosofiiia, psykholohiia, pedahohika. 2020. T. 1. S. 83–87.

11. Povidaichyk O.S., Kozubovskyi R.V. (2020)/ Formuvannya tolerantnosti studentiv u polikulturnomu seredovyshchi zakladu vyshchoi osvity. Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu. Serii «Pedahohika ta psykholohiia». 2020. Vyp. 1(11). S. 87–89.
12. Poradnyk dlia vchytelia. «Nova ukrainska shkola». URL: [https:// nus. org. ua/ wp- content/ uploads/ 2017/ 11/ NUSH- poradnyk- dlya- vchytelya. pdf](https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf) (data zvernennia: 10.01.2021 r.).
13. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII. URL: [https:// zakon. rada. gov. ua/ laws/ show/ 2145- 19/ ed20170905#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#Text) (data vernennia: 23.01.2021 r.).
14. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu: Zakon Ukrainy vid 16.01.2020 r. № 463-IX. URL: [https:// zakon. rada. gov. ua/ laws/ show/ 463- 20/ ed20200116#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20/ed20200116#Text) (data zvernennia: 20.01.2021 r.).
15. Pro Natsionalnu stratehiu rozbudovy bezpechnoho i zdorovoho osvitnoho seredovyshcha u novii ukrainskii shkoli: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.05.2020 r. № 195/2020. URL: [https:// zakon. rada. gov. ua/ laws/ show/ 195/ 2020#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text) (data zvernennia: 15.01.2021 r.).
16. Pukhta O. (2006). Spivpratsia batkiv ta shkoly u vykhovanni ditei. Pedahohichniy poshuk. 2006. Vyp. 3(5). S. 74–75.
17. Syva Yu.V. Analiz osnovnykh pidkhodiv ta providnykh kontseptualnykh idei do vyznachennia suti polikulturnoi osvity: [http:// knowledge. allbest. ru/ pedagog/ 2c0b65635_a2ac68b4c43a89521216c27_0.html](http://knowledge.allbest.ru/pedagog/2c0b65635_a2ac68b4c43a89521216c27_0.html). (data zvernennia: 15.02.2021r.).
18. Khaletska L.L. (2013). Kompetentnisnyi pidkhid i «znannieva» paradyhma: poshuk shliakhiv peretynu y vzaiemodii v systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity. Postmetodyka. 2013. Vyp. 6(115). S. 47–51.
19. Khymynets V.V. (2018). Onovlennia pochatkovoi lanky osvity v konteksti yevrointehratsiinoi polityky Ukrainy. Uchytel pochatkovoi shkoly. 2018. Vyp. 9. S. 3–5.
20. Khymynets V.V., Kiryk M.Iu. (2012). Innovatsii v pochatkovii shkoli. Ternopil: Mandrivets, 2012. 312 s.
21. Eurydice portal. URL: [http:// acea. ec. europa. eu/ education/ eurydice/ index. en. php](http://acea.ec.europa.eu/education/eurydice/index.en.php). (data zvernennia: 10.02.2021 r.).
22. Khymynets V., Holonič J., Khymynets V. (2020). Innovative educational activities. Fairmont: Academic publishing Fairmont, 2020. 320 p.

Authors

Ostrovska Marianna
PhD (Pedagogy), Assistant Professor
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian
Hungarian College of
Higher Education,

Beregovo, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-8810-3810>
E-mail: marianna.29.1984@gmail.com

Ostrovsky Alexander
Senior Lecturer,
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian
Hungarian College of
Higher Education,
Beregovo, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-0441-6866>
E-mail: ostrovskisasha1985@gmail.com

Abstracts

МАРІАННА ОСТРОВСЬКА, ОЛЕКСАНДР ОСТРОВСЬКИЙ.
Психолого-педагогічні аспекти формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи.
Запровадження Концепції «Нова українська школа» (НУШ), нового Професійного стандарту вчителя та реалізація компетентнісної парадигми в школі, вивели процес підготовки педагогів у закладах вищої освіти (ЗВО) на одне з центральних місць в умовах реформування освіти. Означене вимагає перегляду умов підготовки майбутніх учителів з урахуванням розбудови старшої профільної школи та потреб сучасного ринку праці у фахівцях, котрі мають сформовані відповідні загальні і фахові компетенції. Метою статті є конкретизація методів і засобів формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи, яка здійснює освітню діяльність у полікультурному середовищі. У процесі дослідження використовувалися методи аналізу і синтезу наукової літератури, систематизація виявлення наукових підходів до вирішення означеної проблеми, теоретичне узагальнення результатів дослідження. Показано, що підготовка майбутнього вчителя у ЗВО і його подальша ефективна інноваційно-гуманістична освітня діяльність у школі, яка функціонує в полікультурному середовищі, є одним з провідних завдань реформування освіти в Україні. Основна увага акцентується на ролі дисциплін психолого-педагогічного циклу в системі професійної підготовки майбутніх вчителів та особливостях інноваційно-гуманістичної освітньої діяльності початкової школи в полікультурному середовищі.

Ключові слова: учитель; інноваційно-гуманістичне середовище, педагогіка партнерства; міжкультурна компетентність, початкова школа.

МАРИАННА ОСТРОВСКАЯ, АЛЕКСАНДР ОСТРОВСКИЙ.
Психолого-педагогические аспекты формирования межкультурной компетентности будущих учителей начальной школы. Введение Концепции «Новая украинская школа» (НУШ), нового Профессионального стандарта учителя и реализация компетентностной парадигмы в школе, вывели процесс подготовки педагогов в учреждениях высшего образования (ЗВО) на одно из центральных мест в условиях реформирования образования. Указанное требует пересмотра условий подготовки будущих учителей с учетом развития старшей профильной школы и потребностей современного рынка труда в специалистах, которые сформированы соответствующие общие и профессиональные компетенции. Целью статьи является конкретизация методов и средств формирования межкультурной компетентности будущих учителей начальной школы, осуществляет образовательную деятельность в поликультурной среде. В процессе исследования использовались методы анализа и синтеза научной литературы, систематизация выявления научных подходов к решению этой проблемы, теоретическое обобщение результатов исследования. Показано, что подготовка будущего учителя в ЗВО и его дальнейшая эффективная инновационно-гуманистическая образовательная деятельность в школе, которая функционирует в поликультурной среде, является одним из ведущих задач реформирования образования в Украине. Основное внимание акцентируется на роли дисциплин психолого-педагогического цикла в системе профессиональной подготовки будущих учителей и особенностях инновационно-гуманистической образовательной деятельности начальной школы в поликультурной среде.

Ключевые слова: учитель; инновационно-гуманистическое среду, педагогика партнерства; межкультурная компетентность; начальная школа.

MARIANNA OSTROWSKA, OŁEKSANDR OSTROWSKI.
Psychologiczno-pedagogiczne aspekty kształtowania kompetencji międzykulturowych przyszłych nauczycieli szkoły podstawowej. Wprowadzenie Koncepcji Nowej Ukrainńskiej Szkoły (NUSz), nowego Standardu Zawodowego Nauczyciela oraz wdrożenie paradygmatu kompe-

tencji w szkołach sprawiło, że proces kształcenia nauczycieli w instytucjach szkolnictwa wyższego znalazł się w jednym z centralnych miejsc w warunkach reformowania edukacji. Wymaga to przeglądu warunków kształcenia przyszłych nauczycieli, uwzględniającego rozwój starszej szkoły profilowanej i potrzeb współczesnego rynku pracy w zakresie specjalistów, którzy ukształtowali odpowiednie kompetencje ogólne i zawodowe. Celem artykułu jest konkretyzacja metod i środków kształtowania kompetencji międzykulturowych przyszłych nauczycieli szkół podstawowych prowadzących działalność edukacyjną w środowisku wielokulturowym. W toku badań zastosowano metody analizy i syntezy literatury naukowej, systematyzację ujawniania naukowych podejść do rozstrzygnięcia postawionego problemu, teoretyczne uogólnienia wyników badań. Pokazano, że kształcenie przyszłych nauczycieli w instytucjach szkolnictwa wyższego oraz ich dalsza skuteczna innowacyjna i humanistyczna działalność edukacyjna w szkole, która funkcjonuje w wielokulturowym środowisku, jest jednym z wiodących zadań reformy edukacji w Ukrainie. Główny nacisk kładziony jest na rolę dyscyplin cyklu psychologiczno-pedagogicznego w systemie doskonalenia zawodowego przyszłych nauczycieli oraz cechy innowacyjnej i humanistycznej działalności edukacyjnej szkoły podstawowej w środowisku wielokulturowym.

Słowa kluczowe: nauczyciel; środowisko innowacyjno-humanistyczne, pedagogika partnerstwa; kompetencje międzykulturowe, szkoła podstawowa.